

Projekt „Osoonikihti kahandavate ainete järk-järguline käibelt kõrvaldamine 2014. aastal“

Osoonikiht on Maad ümbritsev oluline kaitsemehhanism, mis peegeldab tagasi ohtliku UV-kiirguse. Osoonikihti kahandavate ainete laialdane kasutamine on atmosfääris kaasa toonud hõrenenud osoonisaldusega alad ning eriti lõunapoolusel ilmneva osooniaugu tekke. See tähendab, et osoonisaldus atmosfääris langeb kohati väga madala tasemini ning osoonikihi kaitsev roll jääb nõrgaks. Meid kaitsvat osoonikihti kahandavaid aineid kasutatakse peamiselt jahutus- kliimaseadmetes ning tuletõrjes, kahjuritõrjes ja lahustitena. Kõnealused ained sisaldavad kas kloori (Cl) või broomi (Br) ning neil on suur osooniaatomite lõhustamise võime. Mureks on just nende ainete kauaaegne püsivus ning suur lenduvus. Kõige ohtlikumad neist püsivad atmosfääris 100 aastat ja enam. Seetõttu ongi ülioluline osoonikihti kaitsta ning vähendada osoonikihti kahandavate ainete atmosfääri paiskamist. Osoonikihti kahandavate ainete käitlemist reguleerib Montreali protokoll, mida võib pidada väga tulemuslikuks rahvusvaheliseks kokkuleppeks, milles osalevad kõik maailma riigid. 2015. a alguses avaldati UNEP-i (ÜRO Keskkonnaprogramm) aruanne "*Environmental Effects of Ozone Depletion and its Interactions with Climate Change: 2014 Assessment*", kus toodi välja, et tänu Montreali protokollile raames saavutatud edule hoitakse maailmas kuni 2030 aastani ära ca 2 miljonit nahavähijuhtumit.

Kuigi Montreali protokollile nõudeid täites on Eesti ja kogu maailma üldsus palju saavutanud, ei ole lõpp-eesmärk - osoonikihti kahandavad ained täielikult käibelt kõrvaldada, veel saavutatud. Osoonikihi kaitsmise eesmärgil on Keskkonnaministeerium ja Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ (EKUK) koostööd teinud juba aastaid. SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse rahastatud projekti „Osoonikihti kahandavate ainete järk-järguline käibelt kõrvaldamine aastal 2014“ elluviimiseks sõlmis Keskkonnaministeerium Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ-ga (EKUK) lepingu.

Projekti eesmärk oli tagada osoonikihti kahandavate ainete (OKA-de) Montreali protokollile, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1005/2009 osoonikihti kahandavate ainete kohta ja vastavate siseriiklike õigusaktide rakendamine Eestis koos OKA-de riikliku käitluskeskuse tööhoidmise ja edasiarendamisega, seejuures kogudes kokku võimalikult suur kogus osoonikihti kahandavaid aineid, mis on kasutuselt kõrvaldatud.

Projekti „Osoonikihti kahandavate ainete järk-järguline käibelt kõrvaldamine aastal 2014“ olulisemad tulemused on:

1) Osoonikihti kahandavate ainete (OKA-de) kokkukogumise soodustamiseks ja toetamiseks käivitati 2014. a OKA-de tasuta vastuvõtmise kampaania, mis on osutunud edukaks ja ergutanud ettevõtteid ainet ära tooma. Aruandeperioodil koguti Suur-Sõjamäel asuval OKA-de käitluskeskuses 1 543 kg keemiliselt puhast HCFC-22, 527 kg CFC-113, 30 kg süsiniktetrakloriidi ja 3 148 kg OKA-sid sisaldavaid külmainete segusid. Kokku paikneb käitlemiskeskuse 15.01.2015. a seisuga 4 115 kg hävitamisele kuuluvaid aineid.

2) OKA-sid sisaldavate seadmete ja käitlustoimingute registreerimine FOKA registris on võimalik alates 22. juunist 2014. 8. jaanuari 2015. a seisuga oli FOKA registrisse kantud 55 OKA-sid sisaldavat seadet. Poolikult registreeritud OKA-sid sisaldavaid seadmeid on FOKA registris 22 tk (registreerimise I või II etapp lõpetamata).

3) Aine kogumise edasiseks hoogustamiseks, olemasolevate OKA-de varude kaardistamiseks ja seadmete ümberehitamise plaanide täpsustamiseks koostati käitlemiskava vorm ja kaaskiri ning saadeti käitlemiskava ligi 700-le potentsiaalsele OKA-sid omavale ettevõttele. Käitlemiskavade esitamise tähtaeg Keskkonnaministeeriumile on 15. aprill 2015. a. Käitlemiskavade alusel selgub kindlasti veelgi seni teadmata OKA-sid sisaldavaid seadmeid või ladustatavaid koguseid, mida saab suunata käitluskeskusesse, kus need omakorda viiakse hävitamisele. Samuti oli käitlemiskava eesmärk hoiatada ettevõtteid seadmete ümberehitamisest kõrge GWP-ga fluoritud kasvuhoonegaasidele eest.

4) Suur rõhk projekti ellu viimisel oli ka avalikkuse teadlikkuse tõstmisel. EKUK-i spetsialistid osalesid koostöös Eesti Külmaliiduga esinenud külmamehhaanikute ühepäevastel külmaainete keskkonnamõtjude alastel koolituspäevadel ja külmamehhaanikute kutseeksamite vastuvõtukomisjoni töös. Koolituspäevad ja eksamid toimusid 4. märtsil ja 9. oktoobril 2014. a. Kokku osales koolituspäevadel 24 külmamehhaanikut. Lisaks käitlemiskavale on informeeritud OKA-sid kasutavaid ettevõtteid ka teistest OKA-dele kehtivatest nõuetest. Eriti oluline neist nõuetest on 1. jaanuarist 2015. a jõustunud HCFC-de lisamise keeld olemasolevatesse seadmetesse. Lisaks informeeriti lennundusettevõtteid haloonide impordile/eksportile kehtivatest nõuetest (litsentsinõu) ja kõiki asjakohaseid sihtgrupe KIK-i poolt toetatud OKA-de tasuta kokkukogumise kampaaniast. Samuti tutvustati külmefirmadele OKA-dele kehtestatud nõudeid 23. septembril 2014. a toimunud külmapäeval, kus osales ca 90 Eesti külmaettevõtet. Samuti tegeleti asjakohaste ettevõtete informeerimisega FOKA registris ja nende suunamisega kõnealusesse registrisse.

5) OKA-de alane järelevalve on viimasel aastal tugevnenud ja sihipärase koostöö toel muutunud efektiivsemaks ja sisulisemaks. Toimunud on OKA-de alane infopäev keskkonnainspektoritele ja koostatud küsimuste/vastuste dokument, mida arendatakse edasi ja täiendatakse vastavalt vajadusele ja tekkivatele küsimustele. Aset on leidnud ka mitmeid omavahelisi töökoosolekuid, aset leiab perioodiline konsulteerimine ning viiakse läbi ühiskontrolle, mille käigus täiendatakse inspektorite OKA-de aluseid teadmisi ja oskusi. Tõhusaks meetmeks inspekteerimiste sihipäraseks läbiviimiseks on OKA-de riskianalüüside koostamine, mille käigus arvestatakse KKI eelneva tööaasta OKA-sid sisaldavate objektide kontrolli tulemusi. Aruandeperioodil koostas EKUK uue OKA-de riskianalüüsi, mis esitatakse Keskkonnainspeksioonile 2015. a jaanuaris. Alates 2015. a jaanuarist toimub uuendusena ka riskianalüüsi ametlik tutvustamine Keskkonnainspeksioonile ning ühisarutelu. Kõnealusel koosolekul osalesid ka Maksu- ja Tolliamet, Keskkonnaamet ja Keskkonnaministeeriumi esindajad. Selline korraldus suurendab sünergiat erinevate OKA-de teemaga tegelevate ametiasutuste vahel. Riskianalüüside koostamine ja tihe koostöö KKI-ga jätkub ka 2015. a.

6) Sisulisemaks on läinud koostöö ka Maksu- ja Tolliametiga, kellega peeti 2014. a mitu koosolekut ning koostati uus juhend, mida arendatakse 2015. a omavahelises koostöös edasi. Toll on nüüdsest haaratud ka riskianalüüsi arutelule. Samuti edeneb tolliasutuste registreerimine Euroopa Komisjoni OKA-de registris, et nad saaksid vajadusel litsentse vaadata või menetleda. Koostöö Maksu- ja Tolliametiga süveneb ja jätkub.

7) Jätakuvalt on koostatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1005/2009-st (art 26) tulenevad kohustuslikud riiklikud aruanded Euroopa Komisjonile (kriitilised haloonid ja ebaseaduslik kaubandus). *Ebaseadusliku kaubanduse aruandest* selgub, et aruandeperioodil avastas Maksu- ja Tolliamet 2 juhtumit, mille käigus konfiskeeritud kontrollitavad ained toodi OKA-de riiklikku käitlusekeskusse. *Haloonide aruandes* täpsustati Eesti Vabariigi kriitilistel kasutustel paikneva halooni kogus vormis ette antud kategooriate kaupa. Haloone lubatakse kasutada vaid kriitilise kasutuse tarbeks, mis on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 1005/2009 lisaga VI ning seda vaid Euroopa Komisjoni nõusolekul. Eestis kasutatakse haloone sõjaväelisel otstarbel ja õhusõidukites

8) Nagu eelnevatelgi aastatel osaleti osoonikihti kahandavate ainete alases rahvusvahelises koostöös (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1005/2009 osoonikihti kahandavate ainete kohta regulatiivkomitee koosolekud ning osoonikihi kaitsmise Viini konventsiooni ja osoonikihti kahandavate ainete Montreali protokolliga seotud koosolekud), kust võtavad osa kõik konventsiooni ja protokollide osapooled. Rahvusvahelises koostöös osalemine annab täiendavaid teadmisi ning aitab OKA-de järkjärgulist kasutamist kõrvaldamist Eestis edukamalt ellu viia.

Projekti elluviimist rahastas:

KESKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS